

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نېاشد تن من مېباد بدین بوم و بر زنده یک تن مېباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

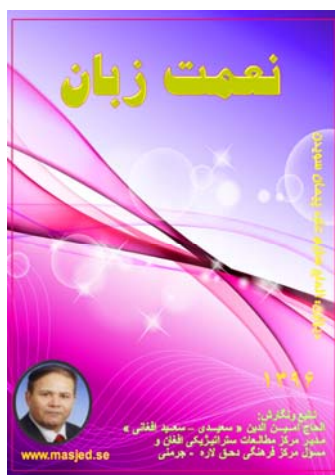
afgazad@gmail.com

Ideological

مسائل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین سعیدی (سعید افغانی)
۱۲ جنوری ۲۰۱۸

نعمت زبان-۱

زبان (ژبه) کلمه عام فهم است به ترجمه ضرورت ندارد. به حیث وسیله ایجاد ارتباط یعنی انتقال اطلاعات از شخص به شخص دیگر می باشد.

سیستم های ارتباطی در علم (Communication) زیاد است که زبان نامیده نمی شود مثلاً ارتباطات غیر لفظی مانند (body language) زبان اندام، علایم ترافیکی، ریموت کنترل تلویزیون، و غیره.

به این مفهوم زبان یعنی در انگلیسی « Language » (لانگوئیج) در عربی «لغة» گفته می شود و اما زبان به حیث وسیله و آله ای جهت استعمال را در انگلیسی « تانگ » (tongue)، و در زبان عربی «لسان» گویند. منظور بحث ما در این جا همین مطلب و معنی دوم و اخیر است.

زبان به حیث وسیله افهام و تفهیم و دادن تجارب و مفاهیم به یک دیگر، ساده ترین و کم خرجترین وسیله ای است که در اختیار انسان قرار دارد، به علاوه سرعت عمل آن با هیچ چیز دیگری قابل مقایسه نیست و به همین دلیل تأکید دین مقدس اسلام است که باید همیشه آن را در کنترل خویش داشته باشیم، و همیشه مراقب آن باشیم. هرچند علمای زبان شناسی ادعا دارند که زبان فقط ۷ درصد مکالمات و ارتباطات را تشکیل می دهد و متباقی ۳۸ درصد توسط تأکید، تون و سرعت صدا - ۵۵ درصد آن توسط زبان و یا هیأت اندام همچو چین های روی، بالاکشیدن ابرو، موقعیت دست ها، و حرکات اعضای دیگر بدن صورت می گیرد.

ولی با آنهم زبان رول اساسی را در مکالمات و ارتباطات به عهد دارد و تمام موارد مذکور منحصراً خدمتکار زبان مورد استفاده قرار می گیرند.

از «سعید بن جبیر» روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرموده اند: «اذا اصبح ابن آدم اصبح الاعضاء كلها تستکفی اللسان انی تقول اتق الله فینا فانک ان استقممت استقمنا و ان اعوججت اعوججنا»

(هنگامی که فرزندان آدم صبح می‌کنند تمام اعضای بدن به زبان هشدار می‌دهند و می‌گویند تقوای الهی را در مورد ما مراعات کن، چرا که اگر تو به راه راست بروی ما نیز به راه راست می‌رویم و اگر تو به راه کج بروی ما نیز به راه کج می‌رویم!)»

علماء زبان را به مواد مفیدی که در عین وقت قدرت انفجار شدید، نیز دارد تشبیه نموده اند. همان طوری که انسان از بمب های اتمی و ذروی به دقت حفظ و مراقبت به عمل می آورد، باید همواره مراقب این عضو حساس بدن خویش نیز باشد.

طوری که گفتیم، زبان از مهم ترین اعضای بدن است. زبان منحصیث ترجمان عقل، اندیشه و شخصیت انسان می باشد. استفاده از زبان در جهت خیر و شر ممکن است به همین دلیل از جمله مباحث مهم و قابل توجه، بحث زبان و خاموشی آن است.

به همان پیمانه ای که نعمت بیان و زبان مفید و ارزشمند است، در صورت عدم استفاده معقول آفات آن بیشتر و زیان بارتر می باشد. باید گفت همان گونه که هیچ عبادتی نزد خداوند (جل جلاله) برتر از سخن حق نیست، سخن باطل هم یکی از زشت ترین و بالاترین گناهان محسوب می شوند.

این را هم نباید فراموش کرد که همان طوری که زبان مجری و عامل تعداد زیاد گناهان به شمار می رود، قسمت مهمی از عبادات و اعمال نیک از قبیل ذکر الله، ارشاد مردم، تعلیم و تربیت، امر به معروف و نهی از منکر و جهاد، را نیز تشکیل می دهد.

قرآن عظیم الشان در مورد نعمت کلام و اعضای کمک کننده آن (لب ها و چشم زبان) که نقش بی نهایت اساسی و مهمی را در شخصیت انسان بازی می نماید، می فرماید :

«أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ * وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ * وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ» (سورة البلد: ۸: ۱۱) (آیا برای او (انسان) دو چشم قرار ندادیم - و يك زبان دو لب ؟ - و او را به خیر و شرش هدایت نمودیم!)

واقعاً همانطوری که قرآن عظیم الشان می فرماید: زبان از جمله معجزه ترین و مهمترین بخش اعضای بدن بوده، رسالت و وظایف سنگین، دشوار و پر مسئولیتی را در زندگی انسان بازی می نماید. پیامبر بزرگوار اسلام محمد صلی الله علیه وسلم می فرماید:

بهترین اعمال نزد پروردگار حفظ زبان است، و بیشترین گناهان اولاد آدم از زبان اوست.

مقام و منزلت زبان از لحاظی است که زبان از جمله اصلی ترین وسیله ارتباط بین انسانها به شمار می رود. نباید فراموش کرد: که زبان به همان مقداری که می تواند در خدمت کمال و سعادت انسان قرار داشته باشد، اگر از کنترل انسان خارج گردد، به همان اندازه این عضو بدن توانمندی و استعداد آن را دارد که دین و دنیای انسان را به تباهی، بدبختی و مصیبت بزرگی مواجه سازد.

علماء بدین باور اند که زبان مظهر زیبایی باطنی و ظاهری انسان را تشکیل می دهد و زبان، هدایتگر و راهنمای عقل است و زیبایی انسان عاقل، به عقل اوست.

فراموش نباید کرد که کنترل زبان، قدرت و توفیق الهی می خواهد، انسان باید همیشه از پروردگار خویش استععا نماید که الهی! به ما توفیق استفاده مفید و مثمری را از این نعمت بزرگت نصیب بدار.

اصلاح زبان سرچشمه همه اصلاحات اخلاقی و انحراف آن سبب همه انحرافات و موجب بدبختی در انسان می گردد. طوری که گفتیم، زبان ترجمان شخصیت انسان و نماینده عقل است، آنچه بر صفحه روح انسان تأثیر می گذارد، زبان است.

در زمانه های قدیم که امکانات لابراتوری وجود نداشت و معاینات خونی و ترشحاتی در حد پیشرفته ممکن نبود، اطباء صحت و سلامتی و مزاج صحتمندی انسان را از مشاهده زبان انسان کشف می کردند، و معاینات زبان بهترین وسیله بود که اطباء برای تشخیص امراض، مورد استفاده قرار می دادند.

اگر توجه صورت گیرد دیده می شود که نقش زبان در شناسائی و معرفی شخصیت ها از هیچ کس پوشیده نیست. به وسیله همین زبان است که دانشمندان علم اخلاق، بسیاری از امراض اخلاق انسانها را کشف و نسخه علاج آن را بیرون می کشند.

علم اخلاق، اصلاح زبان را گام مهمی برای تقویت فضائل اخلاق، و تکامل روح انسان به شمار می آورد.

رسالت زبان:

در این شک نیست که زبان نه تنها در تنظیم مواد غذایی به بدن نقش و رسالتی دارد، همین زبان است که با مهارت معجزه آمیز دهن و دندان ها را بعد از آسیاب مواد غذایی پاک می سازد. و در ضمن همین زبان است که در ارسال لقمه نان به معده و ظایف خویش را با مهارت خاص و معجزه آسا انجام می دهد.

رسالت و وظیفه زبان صرف در تنظیم و جویدن و آماده ساختن غذا و سیستم غذا و ارسال مواد غذایی برای بدن انسان خلاصه نمی شود بلکه مهمترین رسالت آن سخن گفتن است.

زبان با حرکات منظم، سریع و وسیله افهام و تفهیم بین انسانها است. این نعمت بزرگ الهی در دسترس همه انسانها قرار گرفته است. این نعمت بزرگ الهی خستگی را نمی شناسد، و کمتر به استراحت ضرورت دارد و به هزار زبان و لهجه می تواند تکلم کند. الهی به ما انسان ها توفیق استفاده سالم را از این عضو پر اهمیت نصیب فرما.

زبان وسیله شناخت انسان:

زبان عمده ترین وسیله ای است که انسانها به کمک آن با یکدیگر ارتباط فکری برقرار می کنند و ایجاد تفاهم و انتقال مفاهیم از طریق زبان صورت می گیرد. در یک جمله گفته می توانیم که زبان ملاک ارزش و معرف شخصیت انسان و ترازوی عقل انسان است.

بنابر همین منطق است که علماء زبان را دریچه روح انسان معرفی می نمایند، این بدین معنی است که از ملاقات واز هم صحبت شدن به انسانها، می توانیم به عمق وجود درونی انسانها پی ببریم، و همین زبان و بیان است که به روح و روان انسانها اثر می گذارد.

زیبایی های زبان در قرآن کریم:

در قرآن عظیم الشان، در اضافه تر از بیست مرتبه مفاهیم و معنا های متفاوتی از کلمه «لسان» و مشتقات آن که در عربی به معنای «زبان» است، استفاده به عمل آمده است.

البته کلمه «قال» که در عربی به معنای گفتن است و در گفتن معمولاً از «زبان» استفاده می شود، در موارد بسیاری در قرآن کریم بیان گردیده که تفصیل آن از حوصله این مبحث خارج است.

قرآن عظیم الشان در بعضی جاها از زبان به عنوان عضو و ارگانی در بدن انسان یاد می کند و در جایی از آن به عنوان وسیله ای جهت هدایت انسان ها و یا از تنوع زبان به عنوان نشانه الهی که باعث شناخت اوست و در معانی دیگری، که به مناسبت به آن پرداخته می شود، یاد گردیده است.

در قرآن عظیم الشأن می فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالَمِينَ (سورة الروم آیت ۲۲)» (از نشانه های الهی، خلقت آسمان ها و زمین و اختلاف زبان ها و رنگ های شماسست. بدرستی که در آن، نشانه هایی برای دانشمندان نهفته است)

قرآن عظیم الشأن می فرماید: چه قدر زیباست که انسان، زبان فصیحی برای حق گوئی داشته باشد و توسط همین زبان راه سعادت را به دیگران نشان دهد.

قرآن کریم می فرماید: «فَإِنَّمَا يَسِرَّنَا بِلسَانِكَ لِئُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لَّدَا (سورة مريم آیت ۹۷)» (بدرستی که ما آن (قرآن) را به زبان تو آسان کردیم تا با آن، پرهیزکاران را نوید و مردم ستیزه جو را بیم دهی.)

چگونگی بهره مندی از این وسیله عزت آفرین یا ذلت بخش، به اختیار و اراده انسان ترسیم می شود و زبان، در روز قیامت بر رفتارهای ناپسند و گناه آلود انسان شهادت می دهد: «يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (سورة النور آیه ۲۴)» (روزی زبان ها و دست ها و پاها به آنچه عمل کرده اند، شهادت می دهند).

زبان در احادیث نبوی (صلی الله علیه وسلم):

در مورد اهمیت زبان و چگونگی استفاده از آن احادیث متعددی از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت گردیده است، ولی من در این بحث به چند نمونه از این احادیث اکتفاء می کنم:

- در حدیثی از سهل بن سعد (رضی الله عنه) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «هر کس برای من تعهد کند که زبان و شرمگاه (عورت) خویش را (محفوظ نگه دارد) من برای او بهشت را تعهد می کنم.» (رواه البخاری)

- همچنان در حدیث دیگری از سفیان بن عبد الله ثقفی روایت است که به رسول اکرم صلی الله علیه وسلم عرض کردم: یا رسول الله در باره من آنچه خطرناک تر است بیان فرمائید. آن حضرت زبان خود را گرفته فرمودند: بیشترین خطر از این است. (رواه ترمذی)

- در حدیثی از حضرت عبدالله بن عمرو بن عاص روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: هر کس خاموش شد، نجات یافت. (رواه ترمذی، احمد، الدارمی و بیهقی فی شعب الایمان)

- از حضرت علی بن حسین، زین العابدین رض روایت شده است که رسول صلی الله علیه وسلم فرمودند: از حسن و کمال اسلام انسان اینست که از سخن غیر لازم و غیر مفید اجتناب کند. (رواه مالک، احمد، ابن ماجه به روایت ابی هریره، ترمذی و بیهقی فی شعب الایمان).

زبان وسیله تمایز انسان با حیوان:

نعمت نطق و بیان از جمله مهم ترین نعمت های الهی است که پروردگار با عظمت ما برای انسان اعطا فرموده است. علماء و دانشمندان، نطق را مظهر تفکر و تعقل دانسته و سخن گفتن را علامه ممیز انسان از حیوان می دانند، پروردگار با عظمت ما در قرآن عظیم الشأن، پس از تعلیم قرآن و خلقت انسان، تعلیم بیان را با زیبایی خاصی چنین بیان داشته است: «الرَّحْمَنُ، عَلَّمَ الْقُرْآنَ، خَلَقَ الْإِنْسَانَ، عَلَّمَهُ الْبَيَانَ» (سورة الرحمن: آیات ۱-۴) (الله رحمان، قرآن را آموخت، انسان را آفرید و به او بیان را تعلیم داد).

ملاحظه می شود که نقش زبان در بیان به مثابه یکی از بزرگترین نعمت ها است که پروردگار با عظمت ما برای انسان اعطا نموده است. همین برکت زبان است که انسان به این همه معجزات و ترقی و تعالی در زندگی دست یافته و اگر این

نعمت‌بزرگ الهی نمی بود، هرگز انسان نمی‌توانست که تجارت و زندگی خویش را به آسانی از نسلی به نسل دیگر انتقال دهد، و سبب پیشرفت علم و دانش و تمدن و دین و اخلاق گردد.

به هر حال، نعمت‌بیان از مهمترین و شگفت‌انگیزترین نعمتها و مواهب الهی است که آسایش و آرامش و پیشرفت و تکامل انسانها رابطه بسیار نزدیکی با آن دارد.

از تفسیر این آیت متبرکه به وضاحت تام معلوم می گردد که نعمت بیان، پس از تعلیم قرآن و خلقت انسان، یکی از افضلترین نعمت ها به شمار می رود . قدر این نعمت را کسی بهتری داند که از نعمت گویائی محروم گردیده. بناءً بر ما لازم است قدر این نعمت اعطا شده را درک نمائیم و از پروردگار خویش سپاسگزار باشیم .

عفت زبان:

عفت از جمله مهم ترین فضایل اخلاقی در انسان به حساب می آید ، عفت زبان یکی از خواسته های ارزشمند اخلاقی در دین مقدس اسلام به شمار می رود و مسلمان متقی و متدین همه سعی و تلاش خویش را به خرج می دهد ، تا در حد توان زبان خویش را از گفتار های غیر ضروری و غیر اخلاقی، و ناسالم حفظ و در امان داشته باشد.

در آیات مختلف قرآن عظیم الشان، خداوند متعال با پیامبران، ملائکه، مؤمنان، عموم مردم و حتی با کفار و مشرکان، ادب در کلام را کاملاً رعایت می کند. به مؤمنان نیز دستور می دهد با دیگران زیبا سخن گفته و از به زبان آوردن گفتار زشت و بی ادبانه (حتی در مقابل کافران و ابلهان) دوری گزینند: «با مردم (به زبان) خوش سخن بگوئید» و نیز می فرماید: «و به بندگانم بگو آنچه را که بهتر است بگویند، که شیطان میانشان را به هم می زند، زیرا شیطان همواره برای انسان دشمن آشکار است.»

ادب اقتضای آن را دارد که گوینده در گفتار خود از سخنان لغو و بیهوده دوری نموده و کلمات مفید و شیوا را به زبان آورد. بیهوده گوئی یکی از اخلاق ناپسند است که پروردگار با عظمت ما دوری از آن را یکی از ویژگیهای مؤمنان بر شمرده است.

در قرآن عظیم الشان برای هر گفت و شنودی، نوع و شیوه ای خاص از گفتار توصیه شده، مانند قول حسن، قول معروف، قول کریم و استفاده از بعضی شیوه ها مانند مکالمه با صدای بلند، یا با ناز و کرشمه مورد نهی قرار گرفته است.

حضرت سفیان (رضی الله عنه) در روایتی از پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید:

« خوفناکترین چیزی که از آن نسبت به من در خوف باشی چیست ؟ پیامبر(صلی الله علیه وسلم) زبان خود را گرفته و گفت: این صحابی جلیل القدر اسلام حضرت ابی هریره (رضی الله عنه) روایت می کند که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: یک شخصی سخنی می گوید که در آن رضایت پروردگار است، او در حالی که بدین سخن خود توجه هم نمی کند، ولی خداوند درجات وی را بلند می نماید، و گاهی هم شخصی سخنی می گوید که در آن غضب خداوند است، درحالی که به آن سخن آنقدر توجه هم نمی کند ولی خداوند متعال به سبب همان سخن، وی را در آتش دوزخ می اندازد. (به روایت بخاری).

از حکم حاصله این حدیث شریف به وضاحت تام معلوم می شود که انسان باید در سخن گفتن احتیاط کند، زیرا یک سخن عادی سبب نجات و یا هم بربادی انسان می گردد.

عفت زبان از جمله موضعاتی است که با رعایت آن انسان می تواند به مقام های عالی دست یابد.

و در این بابت حدیثی داریم که می فرماید: «که هرگاه کسی خاموشی اختیار نماید ، این خاموشی وی به اندازه شصت سال عبادت می باشد. (مرجع حدیث)

بسیاری از اشخاصی که دارای زبان عفیف نیستند، هنگام صحبت کردن سخنان بسیار زشت، بد و دور از اخلاق و اداب اسلامی و به اصطلاح ما افغانها دور از نزاکت از دهان شان خارج می گردد و به اصطلاح به جلو زبان خویش را در اختیار ندارند ، ولی یک مؤمن مسلمان کوشش می نماید که زبان خود را از استعمال کلمات زشت و بی فایده حتی در ملاقات با دوستان صمیمی خویش حفظ و عفت زبان داشته باشد.

فحاشی و بد زبانی ، هرزه گوئی، و بیان کلمات رکیک، یکی از خصایص بد اشخاص فاسد، عاجز، ناتوان و بی منطق است.

معمولاً اشخاص بیعقل، در برخورد با مردم و به خصوص در بحث های علمی، چون از منطق و از سطح لازم منطقی و علمی برخوردار نیستند و از دادن جواب صحیح و منطقی عاجز هستند، یکسره زبان خویش را مانند آسیاب بی صاحب چالان نموده و الفاظ زشت و بدی بر زبان می آورند.

اشخاص جاهل و نادانی که با کوچکترین بهانه غضب ناک شده، و به دور از شرم و حیاء، به فحش ورد و بد می آغازند. که در نتیجه به شخصیت جانب مقابل صدمه می زنند.

ناسزا و دشنام عملی بد و گناه است که در خور اهل ایمان و انسان های خدایپرست با وقار و مؤدب به ادب اسلامی نمی باشد. نباید فراموش کرد ، نسخه اساسی و شرعی درمقابله به مثل در امثال این مورد که گناه و زشتی آن مسلم است، نیز شایسته مؤمن نیست، بهترین برخورد با انسان فحاش و بد زبان بی توجهی کریمانه به او است. قرآن کریم عظیم الشأن در صفات مؤمن می فرماید: « **وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا** » (سوره فرقان آیه ۷۲) ؛ هنگامی که با لغو برخورد می کنند، کریمانه از آن عبور می کنند.

ادامه دارد